

El Gust per la Lectura 2016-2017

TERCER I QUART D'ESO

POEMES DE CAPÇALERA

Triats i comentats per
MIQUEL PUJADÓ

BARCANOVA
EDITORIAL

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

El Gust per la Lectura 2016-2017

Tercer i quart d'ESO

Poemes de capçalera

Guia de lectura per als alumnes

Departament d'Ensenyament
Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme
Servei d'Immersion i Acolliment Lingüístics

Josep Hernández Tresserras

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>

ÍNDEX

ABANS DE LLEGIR

L'antòleg i l'antologia

TOT LLEGINT

El joc de viure. Josep M. López-Picó: «Mariners exòtics»

Activitats de comprensió lectora

Aspectes literaris

El laberint del jo. Gabriel Ferrater: «El distret»

Activitats de comprensió lectora

Aspectes literaris

De l'amor i el desig. Joan Salvat-Papasseit: «Perquè has vingut»

Activitats de comprensió lectora

Aspectes literaris

Somriures i esgarrapades. Francesc Vicent Garcia:

«Epitafi a un gran bevedor»

Activitats de comprensió lectora

Aspectes literaris

Una vella i estimada terra. Gerard Vergés:

«Parlo d'un riu mític i remorós»

Activitats de comprensió lectora

Aspectes literaris

Lletres de batalla. Montserrat Abelló: «Parlen les dones...»

Activitats de comprensió lectora

Aspectes literaris

DESPRÉS DE LLEGIR

Activitats globals relacionades amb àrees no lingüístiques

Activitats per compartir la lectura

BIBLIOGRAFIA i WEBGRAFIA

Bibliografia

Webgrafia

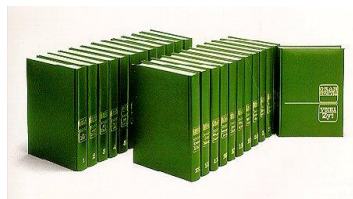
ABANS DE LLEGIR

L'ANTÒLEG I L'ANTOLOGIA

1. Miquel Pujadó és l'antòleg d'aquest recull de poemes.

a) En quines disciplines artístiques ha destacat aquest autor? (Podeu consultar enciclopèdia.cat, per exemple.)

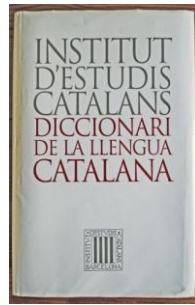
enciclopèdia.cat

b) Feu una cerca d'un vídeo de Miquel Pujadó interpretant amb veu i guitarra un poema d'algun autor català i un altre en què interpreti algun autor estranger. Quin dels cantautors de la cançó francesa pren com a referent i versiona en més d'un disc?

c) Què és un antòleg? Quina és la forma femenina d'aquest substantiu? (Podeu fer la consulta sobre aquesta i altres qüestions a diccionari.cat, per exemple.)

diccionari.cat

2. *Poemes de capçalera*

a) Què és una antologia?

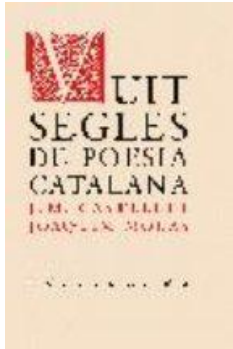
b) Què significa la locució *d'antologia* o la frase *ésser d'antologia*?

c) Què és una accepció? Què és la polisèmia? Sabríeu trobar una paraula homòfona del mot *accepció*?

d) *¿Poemes de capçalera* és un recull de textos de diversos autors o de diverses obres d'un mateix autor? De quin gènere literari són els texts que recull?

e) Fixeu-vos ara en la segona part de la definició del mot «antologia». A primer cop d'ull, ¿diríeu que es tracta d'un recull fet amb criteris històrics, temàtics, crítics o didàctics? Per ajudar-vos a respondre, observeu la classificació dels poemes. ¿A quin criteri respon aquesta divisió? (Criteri cronològic o temàtic?)

f) Escriviu el títol d'una antologia de poesia catalana que presenti els poemes ordenats cronològicament, no pas temàticament. (Cerqueu informació a xtec.cat, per exemple.)

g) Escriviu el títol d'una antologia de poesia que presenti els poemes ordenats d'una manera que no sigui cronològica. Si no en sabeu trobar cap, feu igualment aquesta reflexió: com ordenaríeu els poemes en una antologia si vosaltres en fóssiu els antòlegs? Raoneu la resposta.

3. A la introducció de *Poemes de capçalera*, Miquel Pujadó presenta quatre tipus diferents d'autors: 1) «aquells que tota antologia consideraria essencials», 2) ..., 3) ... i 4) ...

a) Completeu el requadre:

1)	2)	3)	4)
«aquells que tota antologia consideraria essencials (de Verdaguer a Maragall, de Riba a Espriu, de Salvat-Papasseit a Martí i Pol, de Rosselló-Pòrcel a Estellés)».			

b) Fixant-vos en la classificació anterior, ¿amb quin dels quatre blocs considereu que l'antòleg se sent més emparentat per raons de vocació i d'ofici?

TOT LLEGINT

EL JOC DE VIURE. Josep M. López-Picó: «Mariners exòtics»

Activitats de comprensió lectora

La primera de les sis agrupacions temàtiques de *Poemes de capçalera* es titula «El joc de viure» i va encapçalada per quatre versos de «Cançoneta incerta», de Josep Carner: «Qui sabrà mai aquest camí / a què em convida! / I és camí incert cada matí, n'és cada vida!». Dins de cada bloc, els autors apareixen ordenats cronològicament.

Ara ens centrarem en un o dos poemes de cada apartat.

1. Llegiu «**Mariners exòtics**», de Josep Maria López-Picó, en veu alta i silenciosament.

a) Quins personatges apareixen en el poema?

b) «Aqueixos homes» són semblants o diferents dels que els observen? Quines paraules del poema us ho fan notar?

c) Cerqueu el significat de les paraules següents per acabar de comprendre el text:

congoixa: _____

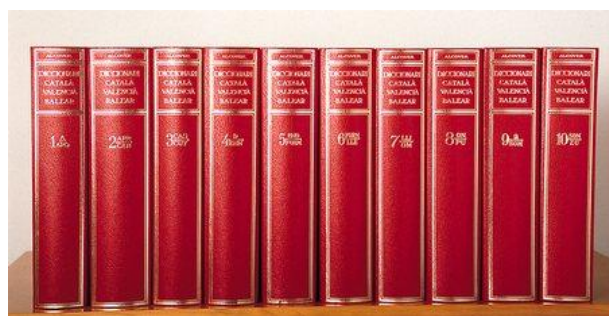
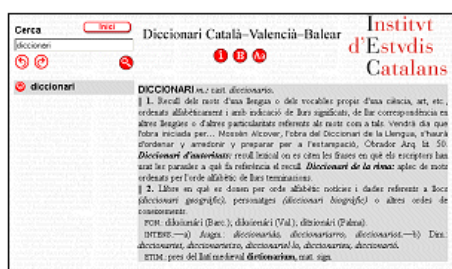
s'embriaguen: _____

esguard: _____

anhelants: _____

flamejants: _____

estandard: _____

d) Heu acabat de comprendre el text? Torneu-lo a llegir sencer en veu alta i parleu-ne entre vosaltres.

e) Quins dos mons o espais vitals es contraposen entre «aqueixos mariners» i «nosaltres»?

d) Com actuen els «homes del mar» en aquest poema?

e) Contraposeu els elements positius i negatius que desperta l'observació dels mariners:

Observacions	Negatiu o no gaire admirable	Positiu o digne d'ésser admirat
arriben a la terra i canten		
la terra els és petita		
s'hi mouen estranys en congoixa infinita		
canten més encara		
llurs vides a ple sol ens semblen flamejants		
se mouen com en l'aire se mou un estendard		
cantaran en altres terres		

f) Fixeu-vos ara en l'últim vers del poema de Víctor Català «**L'ungit**» d'aquest mateix bloc temàtic de *Poemes de capçalera*. ¿Consideredeu que els mariners del poema de López-Pico són vistos com a éssers lliures? Raoneu la resposta fixant-vos en paraules clau de «Mariners exòtics».

Aspectes literaris

1. Context literari

a) «**Mariners exòtics**» forma part d'una obra de Josep Maria López-Picó publicada l'any _____ amb el títol de _____. Quin gran poeta català va morir aquell mateix any? _____. Quin moviment cultural s'acaba llavors, coincidint amb la mort d'aquell poeta i assagista? _____.

b) Un cop determinats l'autor i el gènere de l'obra, anoteu el moviment cultural dins el qual estudiem habitualment l'obra de López-Picó.

c) Digueu el nom de dos poetes més del mateix moviment cultural inclosos dins aquesta antologia.

2. El tema del poema és...

- 1) Els mariners i el consum d'alcohol.
- 2) Els perills del mar.
- 3) La llibertat que inspira el tarannà d'uns mariners exòtics.
- 4) La mirada encuriosida d'uns homes sedentaris.

3. El poema està estructurat en dues estrofes de sis versos i un [díptic](#) final. Els versos són _____, vers habitualment bimembre, sovint amb dos [hemistiquis isosil·làbics](#) (6 + 6) i, excepcionalment, trimembre (4 + 4 + 4). La rima és _____ (consonant / assonant).

4. Feu atenció a l'estil. Hi predominen les oracions simples i les oracions compostes _____ copulatives. Sintàcticament, no és un estil dens o artificios.

Els verbs són en present d'indicatiu, excepte en el díptic final, que es fa ús d'un altre temps verbal, el _____, per a expressar l'allunyament o la separació dels uns i els altres, oposant clarament a final de vers i de poema els termes *altres* i *nosaltres*.

5. Consulteu el [Currículum d'ESO](#). Dins dels continguts de 4t, en el bloc transversal de coneixement de la llengua, a morfologia i sintaxi, s'hi inclou el següent: «Elements

d'estil (ús d'anàfores, eliminació de repeticions, substitucions pronominals i lèxiques)». Llegeu-ho i penseu-hi.

a) En general ha de ser així, s'ha de saber escriure evitant repeticions, substituint sintagmes per pronoms, fent ús dels sinònims. Però en poesia passa sempre el mateix? Cerqueu en el poema versos que es repeteixin íntegrament, anoteu-los i comenteu-ho.

b) Per acabar de veure l'ús de la repetició, l'anàfora i els paral·lelismes com a recursos d'estil, llegiu el poema de Blai Bonet «**Gaspar Hauser núm. 2**», inclòs en aquest primer bloc de *Poemes de capçalera*. A continuació, escolteu-lo llegit per Josep Maria Pou en el disc que acompanya l'antologia. Quin efecte us ha fet?

c) Definiu aquestes dues figures retòriques:

-Anàfora: _____

-Paral·lelisme: _____

6. Centreu-vos ara en aquest vers de Blai Bonet: «Que ningú no digui *l'altre* a un altre». Què ens vol dir el poeta?

EL LABERINT DEL JO. **Gabriel Ferrater: «El distret»**

Activitats de comprensió lectora

1. El segon bloc temàtic de *Llibres de capçalera* es titula «El laberint del jo». Ens centrarem en el poema «**El distret**», de Gabriel Ferrater.

a) Llegiu en veu alta i silenciosament, tantes vegades com calgui, el poema de Gabriel Ferrater. Escolteu-ne la lectura de Ferran Frauca en el disc inclòs a l'antologia i la de Francesc Ten i Marc Egea a [Música de poetes](#). ¿Hi heu trobat algun escull pel que fa al lèxic? Dit d'una altra manera: ¿heu trobat paraules el sentit de les quals desconegueu que us hagin dificultat la comprensió del text?

b) Gairebé tots estareu d'acord que el poema no presenta aparentment dificultats lèxiques, però fixeu-vos en la sintaxi. ¿Consideredu que la construcció de les frases és complexa?, ¿trobeu que hi ha oracions compostes molt elaborades, amb molts incisos o subordinades? Escriviu-ne, si n'hi ha.

c) Quina és la paraula que es repeteix més en el poema? Què indica des del punt de vista sintàctic?

2. Ara que probablement coincidireu a afirmar que ni el vocabulari ni la construcció d'oracions no presenten gaire dificultats en aquest poema, rumieu sobre la intel·ligibilitat del text; és a dir, si el trobeu entenedor o no.

3. Quantes persones o personatges hi ha en el poema?

4. Hi ha alguna referència a l'espai o el temps?

5. El títol del poema es correspon amb el cos del text?

Arribats en aquest punt, hauríem d'enraonar sobre temes, al·lusions, símbols, etc., però això ja pertany a l'àmbit dels «Aspectes literaris».

El poema ens convida a llegir-lo més vegades, a lliurar-nos-hi de ple. Us hi animeu?

Aspectes literaris

1. El context literari i el corrent estètic del qual és representatiu l'autor ens ajudarà a comprendre el poema de Gabriel Ferrater.

a) Cerqueu informació sobre el poeta a escriptors.cat o a enciclopedia.cat. De quin període és? Quin és el títol més important de la seva producció poètica?

b) L'aportació de Ferrater a la poesia catalana és...

- 1) La recuperació de l'estètica romàntica fins a les seves últimes conseqüències.
- 2) L'observació detallada i despüllada d'estupefaccions de l'experiència moral de l'home, al pol oposat de l'estètica romàntica.
- 3) El conreu d'una poesia cívica o social de forta càrrega ideològica o política.
- 4) La recuperació de la poesia concebuda com a cançó, a fi de ser interpretada amb veu i guitarra.

2. El tema del poema podríem definir-lo com...

- 1) Una predicció meteorològica basada en l'observació del pas dels núvols.
- 2) La distracció com a mostra d'indiferència o d'apatia.
- 3) La metamorfosi d'una noia en un arbre.
- 4) La fixació d'una visió del present, distreta de l'afany de comprendre una realitat més alta o més fugissera.

3. Quant a l'estructura externa, el poema es presenta en una sola estrofa de catorze versos anisosil·làbics i sense rima. Què significa «anisosil·làbic»? Trieu la resposta correcta:

- 1) Versos que tenen el mateix nombre de síl·labes.
- 2) Versos que no tenen el mateix nombre de síl·labes.

4. Pel que fa a l'estructura interna del poema, ¿quines parts del text podríem diferenciar tenint en compte el temps (present, passat o futur) i l'espai (la proximitat o llunyania d'allò que observa el poeta)? Completeu el requadre:

	Referències temporals	Referències espacials
del primer vers al —	dia present («avui», «— se m'ha fet fosc»)	visió més ençà: «no m'aixecava de terra»
frontissa temporal al _____ vers	dia futur («Que demà me'n recordi»)	[mirar enlaire, els núvols]
del final del setè vers al _____	dia passat («L'altre dia», «Eren les quatre de la tarda»)	visió més enllà: «enllà de la barana d'un —»

5. Així doncs, el poema oposa implícitament dues visions o experiències de la realitat, una de més propera i una altra de més elevada o que abasta més profunditat d'espai.

a) Torneu a consultar escriptors.cat o enciclopèdia.cat i preneu nota dels dos temes cabdals en l'obra de Ferrater:

- 1) _____
- 2) _____

b) Considereu que aquests dos temes es corresponen amb els dos sintagmes nominals del títol *Les dones i els dies*? Relacioneu-ho.

Les dones:
Els dies:

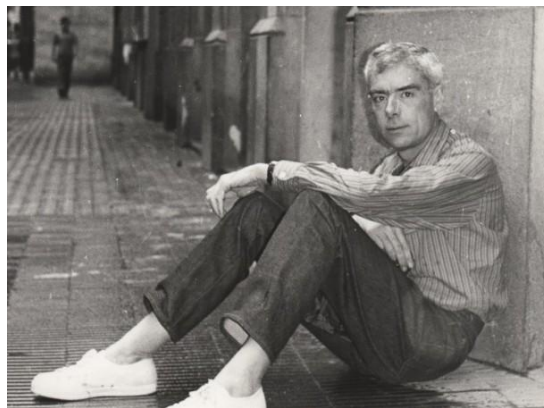
c) Quins versos del poema «El distret» creieu que fan referència a l'atracció física o a l'erotisme? (Penseu que uns cabells deixats anar tenen en la tradició poètica un alt component eròtic.)

- 1) Des de «L'altre dia» fins al penúltim vers del poema.
- 2) Els versos tercer i quart.
- 3) L'últim vers del poema.
- 4) Cap vers del poema té cap element que faci al·lusió a l'erotisme.

d) Una altra constant en l'obra de Ferrater, tal com heu llegit abans a l'enciclopèdia, és el pas del temps. ¿Hi ha algun element del poema que pugueu associar a allò que fuig o que es transforma? Raoneu-ho. (La consulta d'un diccionari de símbols literaris us pot servir per acabar d'assegurar-vos de respondre correctament.)

- 1) Pedres.
- 2) Un arbre molt alt.
- 3) Núvols.
- 4) Barana.

6. L'última paraula del poema acaba de reblar el clau en aquest mateix sentit: fa entreveure el caràcter fugisser o inconegut d'allò que passa per damunt dels nostres caps. A l'últim vers, hi apareix un element de fixació temporal de la realitat («Eren les quatre de la tarda») i un altre de dissipació (el vent). Parleu-ne entre vosaltres.

7. ¿Coneixeu altres poemes que facin presents els núvols d'una manera molt significativa? Llegiu ara el poema 57 bis de *D'equivocar-se així* (1997), d'Enric Casasses, i comenteu oralment les semblances i diferències respecte al poema «El distret»:

Van estar quasi a punt de dir-m'ho els núvols.
Els núvols han estat a punt de dir-m'ho.
A fora hi deu haver-hi núvols.
Ja miraré de no mirar-me els núvols.

M'estic tancat a casa per si vingués pluja.
M'estic tancat a casa per si llampa i trona.
M'estic tancat a casa perquè caigui pedra.
M'estic tancat a casa per si falla el sol.

Se'm cristal·litzaria el vent al ventre.
Hagués pogut tombar-me. M'ha tombat.

8. Activitat d'expressió escrita

Planifiqueu, escriviu, reviseu i reescriviu un poema inventat per vosaltres fent-hi presents els núvols. Tingueu en compte que tot allò que sigui elevació o ascensió és més aviat positiu. Simbòlicament, significa transcendir la condició humana i accedir a nivells superiors. Són símbols d'ascensió: la muntanya, l'escala, l'arbre, etc. En el poema «El distret», els braços de la noia que es mouen com branques d'un arbre conviden a pensar en nivells superiors d'experiència o de coneixement.

DE L'AMOR I EL DESIG. Joan Salvat-Papasseit: «Perquè has vingut»

Activitats de comprensió lectora

1. «Perquè has vingut» és un poema primaveral, ple de vitalitat. Llegiu-lo diversos cops i escolteu-lo cantat per Miquel Pujadó. Consulteu el diccionari a fi d'aclarir dubtes lèxics.

a) Què són els lilàs?

b) Què vol dir *llur*?

c) ¿Quina de les accepcions de les paraules següents correspon al significat que té cadascuna en el poema? Assenyaieu la més adequada de cada entrada de diccionari:

joia

1 f. [LC] Gran alegria, viva impressió de plaer. *Un transport de joia. Crits, llàgrimes, de joia.*

2 1 f. [LC] [IMI] [ED] Peça preciosa d'or, d'argent, etc., especialment amb una o més gemmes, que es porta com a ornament. *Li va regalar una joia preciosa. Li han pres les joies.*

2 2 f. [LC] Persona o cosa de valors molt positius. *Aquell conductor és una joia. Una joia de ciutat.*

esclat

1 m. [LC] Acció d'esclatar. *L'esclat de la bomba. L'esclat de la tempesta. Un esclat de riure. Els esclats de la seva còlera. Un esclat d'entusiasme.*

2 m. [LC] Caiguda violenta. *Pegar un esclat.*

3 m. [GL] Expansió brusca i espontània de la roca en una mina, pou, túnel, pedrera, etc., a causa de les tensions de descompressió.

4 1 m. [LC] Llum viva, brillantor, que colpeix la vista, enlluerna. *L'esclat del sol. L'esclat de les joies.*

4 2 m. [LC] *per ext.* *L'esclat de la seva bellesa. L'esclat del seu triomf. L'esclat del seu estil.*

4 3 m. [GL] Lluïssor.

pubilla¹

1 f. [LC] [DR] [HIG] Primera filla que, en absència de fills mascles, d'acord amb la tradició catalana, és l'hereva universal dels béns dels seus pares.

2 f. [LC] Tractament que es dóna a una noia.

bru bruna

1 1 adj. [LC] Gris fosc tirant a negre. *Nit bruna.*

1 2 adj. [LC] Marronós. *La closca del coco és bruna i molt dura.*

1 3 adj. [LC] Que té el cabell fosc i la pell rica en pigment, essent de raça blanca.

2 adj. [NU] En numismàtica, de baixa llei. *Moneda bruna.*

rostre

1 1 m. [LC] [ZOA] Bec d'ocell.

1 2 m. [LC] [ZOA] [BO] Part d'un animal o d'una planta que té una semblança amb el bec dels ocells.

2 m. [LC] Cara de persona. *El rostre de la noia reflectia una profunda tristesa.*

3 m. [LC] [TRA] [HIH] Esperó de bronze fixat a la proa dels vaixells de guerra en l'antiguitat.

c) Cerqueu a enciclopèdia.cat una imatge d'una alosa i una definició. Afegiu la informació al vostre dossier.

Alosa:

© BIOPIX

2. Feu atenció a l'emissor principal del poema, la veu en primera persona, el jo poètic:

a) A qui s'adreça?

- 1) A una segona persona del plural («mireu la noia que us guanya l'esclat, / bella i pubilla, i és bruna de rostre»).
- 2) A una segona persona del singular («diré el teu nom / i el cantarà l'alosa»).
- 3) A una segona persona del singular i a una segona del plural («mireu la noia que us guanya l'esclat, / bella i pubilla, i és bruna de rostre»).
- 4) A una tercera persona del plural («han dit llur joia / envejosa / a les roses»).

b) A més a més de l'emissor o el jo poètic, ¿hi ha algun altre ésser viu que «digui» alguna cosa o que pugui expressar-ne cap en un altre llenguatge?

- 1) Els lilàs i la joia.
- 2) Les roses i l'alosa.
- 3) Els lilàs i les roses.
- 4) Els lilàs i l'alosa.

© LILAS.FLORWIKI.COM

3. Pareu esment al missatge «han dit llur joia / envejosa / a les roses». Què significa?
4. Com s'ha d'entendre el vers «mireu la noia que us guanya l'esclat»?
  - 1) Les roses superen la noia en bellesa.
  - 2) Els lilàs superen les roses en bellesa.
  - 3) La noia supera les roses en bellesa.
  - 4) La noia ha guanyat un lot de productes de bellesa en un concurs d'un centre comercial.
5. Com s'ha d'entendre l'hemístiqui «qui no la sap» del vers «-qui no la sap quan la veu s'enamora»?

- 1) La forma verbal *sap* és sinònima de *coneix* i el pronom *la* té com a antecedent la noia o la joventut de la noia.
- 2) El pronom *la* té com a antecedent «el seu pas», i la forma verbal *sap* és sinònima de *coneix*.
- 3) Vol dir que ningú no coneix encara l'encís que enamori la noia.
- 4) L'hemistiqui vol dir: «hi ha algú que no la conegui?».

Aspectes literaris

1. Context literari

a) Com es diu el recull de poemes on va sortir publicat «Perquè has vingut?», de quin any és? Cerqueu la data de naixement i mort de l'autor.

b) ¿Dins de quin conjunt de corrents estètics de començament del segle xx s'estudia habitualment l'obra de Joan Salvat-Papasseit?

- 1) Neoclassicisme.
- 2) Avantguardisme.
- 3) Expressionisme.
- 4) Art Nouveau.

c) Aquest conjunt de corrents estètics propugnaven en les arts i en la literatura l'experimentació i la innovació temàtiques i formals i la revolta contra les idees i els costums de la societat i la cultura dominants. Quin element d'experimentació o d'innovació formal trobeu a primer cop d'ull en el poema de Salvat-Papasseit?

- 1) La supressió dels signes de puntuació.
- 2) L'escriptura automàtica.

- 3) El trencament d'alguns versos, que apareixen de forma escalonada.
- 4) L'ús de mots en majúscula i en negreta.

d) L'assagista i poeta valencià Joan Fuster considerava que «si ens cenyim al rigor just de la denominació, amb tot, l'avantguardisme de Salvat, si no és "fals" com sostenia Foix, sí que és més aviat epidèrmic» (escriptors.cat). Foix el considerava un poeta postmaragallà. Què significa «epidèrmic»?

- 1) Superficial.
- 2) Extrem.
- 3) Curós.
- 4) Total.

2. En la tradició amatòria europea des de l'època dels trobadors, l'amor s'expressa amb psicologismes (gelosia, nostàlgia, esperança, tedi, etc.) i filosofies. En els poemes de *La rosa als llavis*, Joan Fuster no hi veu ni rastre d'aquests components: «exposa l'amor en la seva més declarada exuberància sensual, reduït gairebé a l'acte mateix de la carn». Què expressa el poema «Perquè has vingut»?

- 1) La gelosia de l'amant.
- 2) Nostàlgia i tedi.
- 3) Esperança de ser correspost, però amb dubtes i patiment.
- 4) El goig de l'enamorat.

3. El poema es presenta dividit en quatre estrofes. Aparentment, la primera estrofa té quatre versos, la segona i la tercera en tenen dos, i la quarta en té tres. En realitat, els tres graons en què apareix escalonat el segon vers sumen el mateix nombre de síl·labes que el primer, i amb «diré el teu nom / i el cantarà l'alosa» passa el mateix. Feu-ne el recompte sil·làbic i us adonareu que, encara que no ho sembli, el poema és de vuit versos isosil·làbics. Els d'aquest poema són tots versos...

- 1) Octosíl·labs.
- 2) Enneasíl·labs.
- 3) Decasíl·labs.
- 4) Lliures.

4. Tenint en compte la persona gramatical a qui s'adreça algun missatge en el poema, podem estructurar-lo així (completeu el requadre):

Emissor	Receptor	Persona gramatical	Estrofa
el jo poètic	la noia	2a persona del singular («has vingut»)	
els lilàs		2a persona del plural («mireu la noia»)	segona i tercera estrofes
el jo poètic	la noia	— persona del singular («has vingut»)	quarta

5. Com s'anomena la figura retòrica que fa parlar els lilàs?

- 1) Prosopopeia o personificació.
- 2) Al·literació.
- 3) Quiasme.
- 4) Lul·lisme.

6. «Per comprendre el text de manera global i, per tant, poder aprofundir en la seva anàlisi, caldria fer una paràfrasi de cada text que es llegeix, incidint de manera especial en el lèxic i en la sintaxi: les paraules o expressions que no s'entenen i l'ordre, moltes vegades alterat, en què apareixen els elements de l'oració i, fins i tot, els elements temàtics». ([Currículum d'ESO](#))

a) L'ordre dels elements de l'oració apareix alterat en alguns versos del poema. Ordena'ls de manera que siguin més entenedors:

«De tant que és jove enamora el seu pas»: _____

«Perquè has vingut jo ara torno a estimar»: _____

«el cantarà l'alosa» [el teu nom]: _____

b) Com s'anomena la figura retòrica que consisteix a modificar l'ordre habitual dels constituents de l'oració amb finalitat poètica?

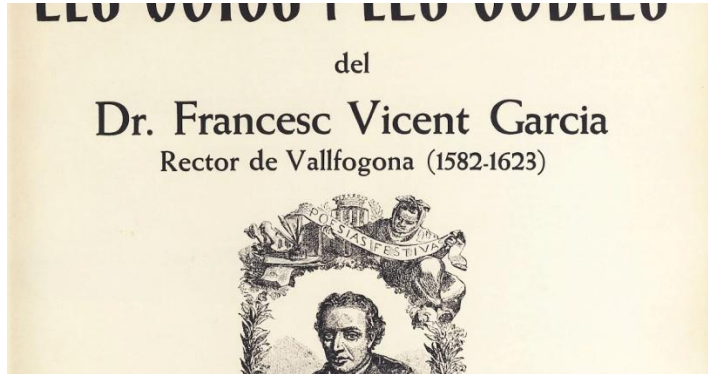
- 1) Al·legoria.
- 2) Hipèrbole.
- 3) Encavalcament.
- 4) Hipèrbaton.

7. Activitat d'expressió escrita. Planifiqueu, escriviu, reviseu i reescriu un poema d'amor fent ús d'algun dels recursos retòrics que hàgiu après. Llegiu abans els altres poemes del bloc «De l'amor i el desig» de *Poemes de capçalera*.

SOMRIURES I ESGARRAPADES. F. Vicent Garcia: «Epitafi a un gran bevedor»

Comprensió lectora

1. A l'època del Barroc eren habituals els títols llargs: «**Epitafi a la sepultura d'un gran bevedor que morí de gota**». El poema és de Francesc Vicent Garcia, conegut pel sobrenom de Rector de Vallfogona, un autor que va viure fa quatre-cents anys.

a) Les dues primeres paraules del poema estan escrites en...

- 1) Català antic.
- 2) Anglès.
- 3) Tortosí.
- 4) Llatí.

b) «Hic jacet» vol dir «Aquí jeu» o «Aquí es troba». Són paraules sovint utilitzades per començar epitafis a les làpides. Un epitafi és...

- 1) Un poema d'homenatge.
- 2) Una inscripció sepulcral.
- 3) Una figura retòrica que consisteix en un canvi de construcció.
- 4) Un nínxol.

2. De les accepcions que trobeu en el diccionari de la paraula *gota*, ¿quina fa referència a la causa de mort del bevedor d'aquest poema? Assenyaleu-la:

gota

1 1 f. [LC] Petita quantitat d'un líquid que cau formant una massa esfèrica o esferoïdal. *Gotes de pluja. Les gotes de suor li queien cara avall. Assemblar-se com dues gotes d'aigua. Una gota de sang. Vessar la sang fins a l'última gota. Vessar un líquid gota a gota.*

1 2 [LC] caure a algú la gota del nas. Rajar-li mucositat.

1 3 [LC] [ME] caure gotes. Ploure a gotes molt disseminades.

1 4 [LC] ésser la gota que fa vessar el vas. Un greuge, una molèstia, etc., ésser el que fa que hom no pugui endurar més una cosa.

1 5 [LC] no restar una gota de sang a les venes. Expressió amb què es pondera l'espant o el terror d'una persona.

2 m. [MD] gota a gota Sistema d'administració, mesurada i lenta, d'un líquid medicinal, bé en el recte, bé dins un vas sanguini.

3 f. pl. [MD] Forma farmacèutica en què es presenten alguns medicaments líquids per tal de facilitar-ne la dosificació mitjançant el comptagotes. Li han receptat unes gotes.

4 f. [LC] Petita porció d'un líquid. *Com vols que li hagi fet mal, una gota de vi que ha pres?*

5 1 f. [AQ] Element decoratiu de l'entaulament dòric en forma de petit prisma trapezial, situat sota un llistó que es troba sota el tríglif.

5 2 f. [HIG] En heràldica, moble en forma de llàgrima o gota.

6 f. [ME] gota freda. Depressió atmosfèrica freda en altura les característiques de la qual s'originen en la circulació de la troposfera mitjana o alta i que en superfície no es correspon amb una zona depressionària.

7 1 f. [MD] Malaltia caracteritzada per crisis inflamatòries molt doloroses de les parts fibroses i lligamentoses de les articulacions, en què es formen dipòsits de cristalls d'àcid úric.

7 2 [MD] gota serena [Amaurosi](#).

7 3 [MD] gota ciàtica [Ciàtica](#).

8 adv. [LC] [Gens](#). No hi veig gota. No té gota de paciència.

3. Torneu a escriure les expressions o construccions sintàctiques següents de manera que siguin més entenedores:

- «lo qui cregué / ésser preservat de Gota»:
- «puix d'aigua, sols una gota / –sinó ardent– mai la begué»:
- «Gota l'agotà, i tragué / d'esta vall de plors i crits»:
- «cuc no hi ha que hi don mos»:

Aspectes literaris

1. Context literari

a) Francesc Vicent Garcia és un escriptor que pertany al moviment cultural anomenat Barroc, que va des del tombant dels segles XVI-XVII fins al XVIII. Definiu l'estil literari d'aquest moviment. (Consulteu-ho a [LletrA](#), per exemple.)

b) Què sabem de l'autor del poema? Quina d'aquestes quatre afirmacions és falsa? (Podeu consultar-ho, per exemple, a [enciclopèdia.cat](http://enciclopedia.cat).)

- 1) Fou l'introduïdor de l'estètica barroca en la literatura catalana.
- 2) Escriví sàtires contra vicis morals, composicions obscenes o grolleres, etc.
- 3) La seva obra poètica es divulgà a través dels cançoners manuscrits.
- 4) L'admiració que va suscitar la seva obra va augmentar a la Renaixença.

2. El tema del poema és...

- 1) L'homenatge pòstum a una persona senzilla i sempre sòbria.
- 2) Un record pòstum, mig satíric mig condescendent, dedicat a un bevedor.
- 3) Un atac personal a un individu roí rebutjat per tothom.
- 4) L'elogi pòstum a una persona que va morir de set.

3. Estructuralment, el poema es presenta dividit en _____ estrofes de quatre i sis versos isosil·làbics de rima _____. Tots els versos són _____, és a dir de _____ síl·labes. La primera estrofa és pròpiament l'epitafi. La segona el desenvolupa i hi afegeix càrrega humorística.

4. Ja sabeu que el Barroc és una estètica que tendeix a ser carregada, artificiosa, pel que fa tant a la sintaxi com a la semàntica. Observeu-ho en el poema: en els dos primers versos hi ha un hipèrbaton i una subordinada substantiva de subjecte, en el tercer una subordinada adverbial causal, etc.

a) Identifiqueu dues subordinades adverbials causals a la segona estrofa del poema. (Les subordinades tenen verb i si són causals van introduïdes per un *puix* o *puix que*, un *perquè* o *ja que*, o un *que* amb sentit causal.)

b) Semànticament, feu atenció al joc de termes oposats que hi ha en el poema (aigua – [aigua]ardent), que és un tret característic de l'enginy i la concentració de significats del Barroc. Els elements oposats poden ser antítesis, oxímorons o paradoxes. Relacioneu cadascuna d'aquestes tres figures retòriques amb la definició corresponent:

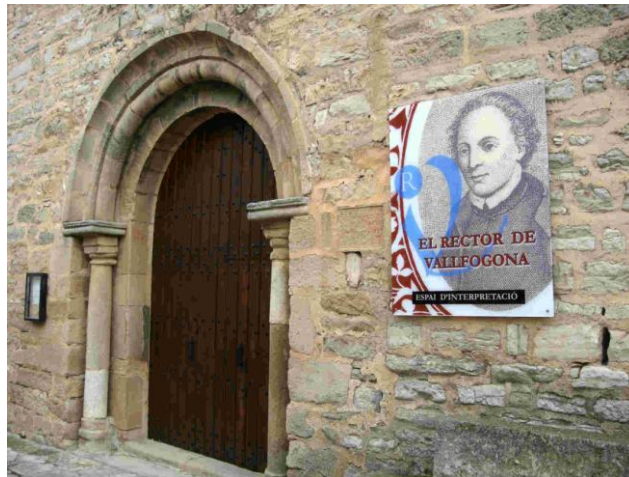
- 1) Figura retòrica per la qual un enunciat veritable —però que sol constar de dos conceptes antagònics— és presentat d'una manera inversemblant, absurda o contradictòria.

- 2) Figura consistent a oposar dos mots, dos pensaments, dues expressions, etc., de sentit contrari en una mateixa frase.
- 3) Figura retòrica que consisteix a unir en una mateixa expressió mots o unitats sintàctiques de sentit contrari. Ex.: *docta ignorància, silenci sonor, lúcida bogeria*.

c) Una altra figura retòrica emparentada amb les tres anteriors és la paronomàsia: un joc de paraules en què s'oposen dos mots que només es diferencien en algun fonema, o que usa el mateix mot en dos sentits diferents. (Exemple: «Privats de sou i son».)

Ara feu-ho a l'inrevés: a partir de la definició o l'aproximació al sentit del mot, localitzeu en el poema dues paronomàxies.

d) Pel que fa al lèxic, penseu que per raons històriques i geogràfiques hem de tenir present el concepte de variació lingüística. Fixeu-vos-hi identificant almenys dues paraules no normatives en el català central d'ara mateix, però «correctes» en la llengua d'un autor tortosí de fa quatre-cents anys.

5. Confronteu valoracions sobre el punt de vista del poema: ¿trobeu que el jo poètic és totalment satíric o bé és mig satíric mig condescendent? Abans de defensar oralment la vostra anàlisi sobre aquest tema, llegiu amb atenció el significat d'aquests dos conceptes:

Sàtira: Composició poètica que posa al descobert i colpeix, amb l'escarni o amb la burla ridiculitzadora, passions, maneres de viure i comportaments comuns a tota la humanitat, o característics d'una categoria de persones, o d'un sol individu, que contrasten o estan en discordança amb la moral comuna o amb l'ideal ètic de l'escriptor.

Condescendència: Disposició de caràcter que inclina a condescendir. *Un acte de condescendència. Tenir condescendència per una feblesa. Tolerar-li a algú alguna cosa per condescendència.* Condescendir: Dignar-se a consentir alguna cosa a algú.

6. Havent comprès el poema i havent-lo analitzat com a artefacte literari, es tractaria ara de posar a prova les vostres habilitats a l'hora de convertir una inscripció lapidària en un poema. Hauríeu d'escriure com a mínim quatre heptasíl·labs en rima consonant que facin veure el vostre enginy en aquest tipus de composicions. Podeu començar amb la fórmula llatina «Hic jacet» o «Hic iacet» i continuar l'epitafi en català. Tant és si us referiu a una persona real o inventada, a una tercera persona o a vosaltres mateixos.

UNA VELLA I ESTIMADA TERRA. G. Vergés: «Parlo d'un riu mític i remorós»

Activitats de comprensió lectora

1. La lectura silenciosa del poema pot anar acompanyada d'una audició del text ([lectura de Txell Aixarch](#)).

Des del títol mateix, sabem ja de què ens parla el poeta. En el tercer vers es refereix «a la verdor d'un delta immens». Ja deuen imaginar de quin riu es tracta. Si encara en teniu dubtes, consulteu a l'enciclopèdia l'origen de Gerard Vergés. On va néixer?

© JOAN JOSEP CAROT

2. Escriviu a sota de les fotografies d'ocells i peixos que teniu a continuació el nom que els correspon (ibis, flamenc, garsa, collverd, anguila, tenca).

ÀNEC COLL-VERD

IBIS

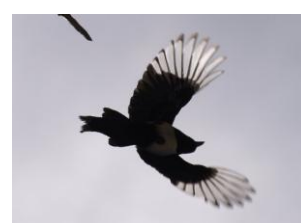
FLAMENC

© BIOPIX

© VIULEBRE.COM

© XTEC.CAT

3. Classifiqueu en un requadre els éssers, objectes o mercaderies que trobeu en el poema relacionats amb la vida al voltant del riu:

Fauna	Flora	Eines de camp	Embarcacions	Mercaderies

4. Què és una era? («el gos a l'era»). Quina activitat s'hi feia, antigament? Quina frase feta es fa servir encara amb aquesta paraula? Què vol dir? (Consulteu-ho en algun diccionari en línia.)

5. Què vol dir el poeta amb «la meva infància / té una dolça i secreta remor de riu»?

- 1) Vol dir que en la infantesa menjava fruits dolços i jugava a fet i amagar.
- 2) Expressa satisfacció d'haver nascut amagat entre els canyars de vora el riu.
- 3) Expressa sentiments contradictoris respecte a la fressa que feia el riu quan ell era un infant.
- 4) Vol dir que sent la seva infantesa lligada al riu d'una manera íntima i emotiva.

6. El cromatisme d'aquest poema és evident. Feu-hi atenció escrivint a la columna de la dreta les paraules, sintagmes o oracions del text que en siguin exemple:

verdor	
blancor	
rosat	
daurat	

7. Què signifiquen aquests versos: «Parlo d'un riu antic, solcat encara / pels vells llaguts»)?

8. Quins adjectius i substantius fa servir el poeta per expressar la pau, la serenitat i el benestar que li transmet el riu?

9. El poeta fa ús de les comparacions en més d'un vers del text.

a) Identifiqueu-les (n'hi ha una que no està introduïda per l'adverbi *com*).

b) Quina de les comparacions que heu trobat expressa velocitat?

c) Quina significa acabament en punta?

d) Quina expressa agudeses o habilitat?

Aspectes literaris

1. Context literari

a) ¿A quin llibre de versos de Gerard Vergés trobareu el poema «**Parlo d'un riu mític i remorós**»?

1) *L'ombra rogenca de la lloba* (1982).

- 2) *Long play per a una ànima trista* (1986).
- 3) *Lliri entre cards* (1988).
- 4) *La insostenible lleugeresa del vers* (2002).

b) En relació amb el conjunt de l'obra de l'autor, quina de les quatre afirmacions següents no és correcta? Assenyaleu-la. (Consulteu-ho a [enciclopèdia.cat](http://enciclopedia.cat).)

- 1) Va rebre el premi de la Crítica Serra d'Or per l'obra *Tots els sonets de Shakespeare* (1993).
- 2) Com a autor d'assaig, va publicar *El pintor tortosí Antoni Casanova* (1983), *Tretze biografies imperfectes* (1986) i *Eros i Art* (1991).
- 3) Autor classicista, culturalista, tradicionalista, i alhora innovador i original.
- 4) Va traduir del llatí al català les *Geòrgiques* de Virgili i la resta de l'obra d'aquest autor clàssic.

2. El tema del poema és el lligam emotiu que estableix el poeta amb la vida al voltant del riu vista en perspectiva, recordant el nen que hi va viure en harmonia.

a) Feu-hi atenció. Quina és l'última paraula del primer vers? Quina és l'última paraula del poema?

3. Quant a l'estructura externa, el poema es presenta a l'edició de *Poemes de capçalera* sense divisions estròfiques (excepte si interpretem el canvi de pàgina com un canvi d'estrofa).

a) Cerqueu el poema en altres fonts i comenteu les diferències que hi trobeu. Quantes estrofes té? La divisió estròfica respon a unitats temàtiques? Quines?

b) Considerant al nombre de síl·labes, els versos són...

- 1) Octosíl·labs.
- 2) Decasíl·labs, fins i tot el títol.
- 3) Combina versos decasíl·labs amb versos alexandrins.
- 4) Alexandrins.

4. El poema es desenvolupa a còpia d'enumeracions d'elements d'una sèrie de camps semàntics estretament relacionats. Ompliu els buits d'aquest requadre i ho veureu amb més claredat:

	Subtemes i camps semàntics
1a estrofa	
1r i 2n versos	introducció (evoca el riu)
del 3r vers a l'11è	
12è i 13è versos	l'aigua (fusió del riu i el mar)
2a estrofa	
del 14è vers al 16è	
17è vers	activitat humana (aixada, fals, era)
18è vers	
3a estrofa	
del 19è vers al 23è	
4a estrofa	
del 24è vers al 27è	efectes de la llum (en l'aigua, els insectes i els ponts)
5a estrofa	
28è vers	conclusió (evoca el riu)

5. Un text és un teixit, en aquest cas una trama de versos.

a) Pareu esment a una forma verbal que es repeteix al llarg del poema, que va «cosint» el text i el cohesiona internament. Quina paraula és? Quantes vegades es repeteix?

b) Com s'anomena la figura retòrica que consisteix a repetir una mateixa paraula al començament de successives clàusules o versos?

- 1) Polisíndeton.
- 2) Asíndeton.
- 3) Quiasme.

4) Anàfora.

6. Feu atenció a la contraposició de dolçor i amargor en un vers concret del poema.

a) Copieu-lo.

b) Com s'anomena la figura retòrica que consisteix a contrastar l'acostament de dues idees o impressions que s'oposen l'una a l'altra?

- 1) Antítesi.
- 2) Al·literació.
- 3) Paral·lelisme.
- 4) Metàfora.

c) Des d'una perspectiva més metafòrica, simbòlica o figurada, habitualment el riu representa _____ (la vida / la mort) i l'acció de desembocar en el mar representa _____ (la vida / la mort).

d) Què expressa en el poema la forma verbal «es fonien»? («Parlo del llarg silenci on es fonien / l'aigua dolça i la mar amarga»):

- 1) Separació.
- 2) Unió.
- 3) Esgotament.
- 4) Distracció.

7. És possible literalment que un lent crepuscle posi «or tremolós a l'aigua amorosida»?

a) Què significa?

b) Com s'anomena la figura retòrica que consisteix en l'atribució de qualitats humanes a animals, coses o conceptes (per exemple: un crepuscle posant alguna cosa en algun lloc)?

c) Com es diu la figura retòrica que fa possible anomenar «or tremolós» l'efecte de la llum sobre una superfície líquida?

8. Fixeu-vos, en els últims versos del poema, en la gradació de la llum de la posta de sol sobre diferents superfícies: sobre l'aigua, sobre les ales d'un insecte i sobre un pont llunyà. Una llum que il·lumina la infantesa del poeta a prop del riu. Parleu-ne entre vosaltres. Com valoreu el poema?

9. Un altre poema d'aquest mateix bloc temàtic de *Poemes de capçalera* que parla d'una vida lligada al riu és «**Cançó del raier**», de Jacint Verdaguer. Si no en sabeu el significat, consulteu al diccionari les paraules *rai*, *raier* i *enraiar*.

a) En què consistia l'ofici de raier?

b) Feu atenció a metàfores com ara «eix cavall de la riera». A què fa referència?

© BLOCS.XTEC.CAT/ULLVIU

c) La imatgeria del poema de Verdaguer és sensacional. Feu esment als tipus d'arbre que és capaç d'enraiar el protagonista: pins, faigs i avets, si cal. L'afany de convertir els arbres en rais es fa extensiva al paisatge, a l'orografia. En quins versos ho veieu?

d) La vida del rai i el raier es fusionen en una metàfora: «és un rai la vida humana». Sabeu que el davallar d'un riu representa la vida, i l'acció de desembocar en el mar...

- 1) La passió.
- 2) La llibertat.

3) La mort.

4) El tedi.

e) El poema és una forma de fixar la vida i de fer-la eterna. A la «Cançó del raier», Verdaguer es refereix al mar en uns termes romàntics, de molta amplitud i de molta fondària. Quines paraules fa servir?

LLETRES DE BATALLA. Montserrat Abelló: «Parlen les dones...»

Activitats de comprensió lectora

1. Llegiu silenciosament el poema de Montserrat Abelló mentre l'escolteu llegit per l'autora ([Parlen les dones...](#)).

a) Deveu haver trobat que és un poema clar i entenedor. La veu poètica és una veu individual o col·lectiva? En nom de qui parla?

b) Fixeu-vos en els adjectius que associa a aquesta veu. Quina de les accepcions de la paraula *tendra* trobeu que s'adiu més amb el poema? Assenyaleu-la.

tendre -a

1 1 adj. [LC] Que es deixa fàcilment encetar, mastegar, etc. *Carn tendra*.

1 2 adj. [LC] Que no s'ha endurit. *La pintura era encara tendra*.

1 3 adj. [LC] Que no ha arribat a la maduresa definitiva. *Fulles tendres*.

1 4 adj. [LC] per ext. *Una noia tendra*. *De tendra edat*.

2 1 adj. [LC] Que cedeix fàcilment a les impressions, especialment als sentiments afectuosos, a l'amor. *Un cor tendre*.

2 2 adj. [LC] Dolçament afectuós. *Una paraula tendra*.

c) Quina de les accepcions de l'adjectiu *fort* es correspon amb el sentit del poema?

fort³ -a

1 1 adj. [LC] Que té una gran potència per a obrar o resistir físicament, moralment. *Els bous són forts per al treball*. *Tenir els braços forts*. *Tenir una constitució forta*. *Ha crescut sa i fort*. *Una voluntat forta*. *Una roca forta*.

1 2 [LC] ésser fort com un roure [Ésser un roure](#).

1 3 adj. [LC] Potent a produir un efecte, a acomplir un resultat. *Un explosiu fort*.

1 4 adj. [LC] Capaç de fer un gran efecte, una pregona impressió. *Tenir la veu forta*. *Ésser fort en matemàtiques*. *Un argument fort*. *Un fort motiu de greuge*.

2 1 adj. [LC] Que ateny un alt grau d'intensitat, de concentració. *Un àcid fort*. *Un cafè fort*. *Una llum forta*. *Una olor, una pudor, forta*. *Un cop fort*. *Un vent fort*. *Una passió forta*.

2 2 adj. [LC] Que té una gran proporció d'alcohol. *Un vi fort*. *Un licor fort*.

2 3 adj. [LC] Que té poderosos mitjans. *Un banc fort*. *Un exèrcit fort*. *Un fort adversari*.

2 4 [LC] *anar fort d'armilla* Tenir o portar força diners.

3 1 adj. [DE] Fortificat. *Una plaça forta*.

- 3 2 [LC] *fer-se fort en una cosa* Obstinar-s'hi.
- 3 3 [AGR] *fort de boca* Que no obeeix el fre. *Un cavall fort de boca.*
- 4 adj. [FL] Accentuat. *Pronom fort.*
- 5 1 adj. [NU] En numismàtica, que excedeix la llei o el pes però dins dels marges de tolerància. *Moneda forta.*
- 5 2 adj. [NU] En numismàtica, de bona qualitat o de millor aliatge.
- 6 interj. [LC] Expressió usada per a aprovar un càstig infligit a algú, la malvestat que pateix algú. *T'ha pegat? Fort! Així el deixaràs tranquil i no l'insultaràs.*
- 7 f. [BOB] Pebràs [1](#).

2. Fixeu-vos que amb només dues paraules que es contrasten i es complementen ens fem el càrrec de com és la veu poètica. Anem ara a la segona estrofa.

a) Què significa en el poema la paraula «trasbalsades»? Assenyaleu l'accepció que s'hi adiu més:

trasbalsar

1 1 v. tr. [LC] Treure (les coses) del lloc on estan per posar-les en un altre. *Trasbalsar el gra. Trasbalsar les mercaderies de la nau en terra.*

1 2 [LC] trasbalsar el vi. *Trafegar-lo.*

2 tr. [LC] Afectar pregonament. *La nova de la desgràcia ocorreguda ens havia trasbalsat a tots.*

b) Què vol dir *pregonament*?

2. Quin és el subjecte de la proposició «un nou llenguatge diuen»?

- 1) Ben pocs.
- 2) Aquestes veus.
- 3) Trambalsades.
- 4) El fons dels segles.

3. A la segona estrofa, l'estructura de les oracions és simple o composta? Quants verbs hi ha en forma personal i en forma no personal?

4. Com a categoria lèxica, la paraula *que* del sisè vers és un/una...

- 1) Pronom.
- 2) Adverbi.

3) Conjunció.

4) Adjectiu.

5. Des del *que* del sisè vers del poema fins al final hi ha una oració subordinada...

1) Substantiva.

2) Adjectiva explicativa.

3) Adjectiva especificativa.

4) Adverbial.

6. L'últim vers, «nascut al fons dels segles», significa...

1) Un llenguatge que ha envellit amb el pas del temps.

2) Que acaba de néixer.

3) Que ve de molt lluny.

4) Un llenguatge que ja va néixer sepultat.

© VILAWEB.CAT

Aspectes literaris

1. Context literari

a) Consulteu a l'enciclopèdia el segle o segles en què cal situar la vida i l'obra de Montserrat Abelló.

- 1) Segles XIX-XX.
- 2) Segle XX.
- 3) Segles XX-XXI.
- 4) Segle XXI.

b) Consulteu a escriptors.cat l'apartat dedicat a comentaris d'obra sobre l'autora. Se la relaciona amb la poesia social, lliure de retòriques clàssiques, seguint el solc de Joan Oliver o de Miquel Martí i Pol, i amb la descoberta de la tradició anglosaxona escrita per dones. Quina de les quatre afirmacions següents sobre la poesia de Montserrat Abelló no és correcta?

- 1) «És com si tota la poesia de Montserrat Abelló fos essencialment una llarga i aferrissada lluita contra el silenci, aquest silenci que plana com una llosa sobre tantes experiències anònimes». (Maria Mercè Marçal)
- 2) «És un cant que escau al nostre temps: no és esplendorós, ni retòric ni crític, ni somnífer». (Joan Oliver)
- 3) «Una llengua que esdevé, realment, la pell del pensament i de l'emoció». (M. Àngels Anglada)
- 4) «L'obra de la Montserrat segueix la retòrica postsimbolista de qui fou el seu mestre, Carles Riba». (Anna M. Espúria)

2. El tema principal del poema és...

- 1) L'excel·lència, la força o l'originalitat moral de la poesia escrita per dones.
- 2) El trasbals que senten els lectors quan llegeixen poesia escrita per dones.
- 3) El feminisme en la societat de Montserrat Abelló.
- 4) La manca de lectors de poesia femenina.

RESPOSTA: 1) L'excel·lència, la força o l'originalitat moral de la poesia escrita per dones.

3. El poema està format per dues _____ de tres i cinc versos _____ (isosil·làbics / anisosil·làbics) d'art _____ (major / menor) sense rima. La primera estrofa presenta en dues paraules clau les característiques de la poesia escrita per dones i la segona posa l'accent en la genuïnitat no prou atesa d'aquell llenguatge novell i antic alhora.

4. L'estil de l'autora tendeix a la precisió i a la claredat expressives, pel que fa tant a l'ús del lèxic com a la sintaxi. Tot i això, podem trobar en el poema algun hipèrbaton. Reescriuiu l'hipèrbaton que hàgiu identificat, en l'ordre sintàctic de Subjecte + Verb + Complementos.

5. Els conceptes oposats de nou i vell s'uneixen en els dos últims versos del poema. (Un vers molt recordat de J. V. Foix, fins i tot pel president Puigdemont, és «M'encanta el nou i m'enamora el vell».) Com s'anomena la figura retòrica per la qual un enunciat que de fet és exacte, però que sol constar de dos conceptes antagònics, és presentat d'una manera contrària al comú sentir?

- 1) Metonímia.
- 2) Asíndeton.
- 3) Al·literació.
- 4) Paradoxa.

6. «Parlen les dones...» és un exemple de poema brevíssim, gairebé lapidari, que cerca el més essencial en un llenguatge antiretòric. Tal com va escriure M. Àngels Anglada, «la Montserrat reflecteix la vida, no en anècdotes, sinó en la seva profunda veritat».

a) Com es titula la poesia completa de Montserrat Abelló?

b) Sabeu a quin poema de l'autora pertanyen els versos del títol anterior? (Ho sabreu llegint els Comentaris d'obra sobre l'autora a escriptors.cat.)

7. De M. Àngels Anglada trobareu «**Elegia a Lluís Companys**» en el mateix apartat temàtic de l'antologia titulada «Lletres de batalla».

a) Què és una lletra de batalla? (Consulteu-ho al Gran Diccionari de la llengua catalana, per exemple, o al Diccionari Català Valencià Balear.)

b) Què és una elegia?

© FRANCESCVADEL.WORDPRESS.COM

c) Llegiu «Elegia a Lluís Companys» i penseu si aquest poema i el de Montserrat Abelló s'adiuen o no amb la definició de lletra de batalla. Parleu-ne de viva veu.

d) El poema de M. Àngels Anglada és ple de recursos d'estil. Fixeu-vos, com a exemple, en la sonoritat dels dos últims versos («per entre els fils de l'amarga elegia / la meva sang et diu...»). Quin so consonàntic s'hi repeteix amb freqüència? Com s'anomena la figura retòrica que consisteix a repetir un mateix so de manera molt seguida en un mateix vers o en més d'un?

Per l'afinitat personal de les dues autores, hem acostat aquests dos poemes delicats i forts que ens conviden a més lectures i a més poesia. Sabeu ara què és una elegia, i qui sap si sereu capaços d'escriure'n una quan les circumstàncies us ho demanin.

DESPRÉS DE LLEGIR

Activitats globals relacionades amb àrees no lingüístiques

Ara es tracta de fer petites recerques que permetin aprofundir en el rerefons temàtic dels poemes des d'altres àrees del coneixement. Les activitats que es proposen en aquest apartat són bàsicament exposicions orals, que caldrà preparar individualment o en grup i realitzar davant de la resta del grup classe fent ús de les noves tecnologies.

1. «Mariners exòtics»

- Per acostar-vos a les naus tradicionals, visiteu l'exposició virtual [Embarcacions](#) del Museu Marítim de Barcelona. Dins dels sistemes de pesca, hi trobareu «a l'encesa» (un llibre de versos del poeta Albert Roig es titula així). En aquesta mateixa exposició virtual sentireu parlar de gropades i els perills de la mar, i coneixereu creences antigues, cançons, gastronomia, etc. [data de consulta: juliol de 2016].

- Sobre la navegació actual, vegeu el documental [El preu real del transport marítim](#) (programa *Sense ficció*, TV3, 2016) [data de consulta: juliol de 2016].

Proposta de temes d'exposicions orals a l'aula: 1) els ormeigs de pesca, 2) els exvots, 3) els sistemes de pesca tradicionals, 4) la navegació marítima ahir i avui, 5) les cançons de mariners i pescadors, etc.

2. «El distret»

- En relació amb la meteorologia, llegiu un treball de la Societat Catalana de Geografia de Joan Miquel Raso: [Ramon Fontserè, iniciador de la meteorologia i la sismologia a Catalunya](#) [data de consulta: juliol de 2016].

- Vegeu el documental [Gabriel Ferrater: trabajos de seducción perdidos](#) [data de consulta: juliol de 2016].

- A Nova York, al març de 2007, en un acte organitzat per l'Institut Ramon Llull, el cantant nord-americà Lou Reed va llegir en anglès el poema «Cambra de tardor», de Gabriel Ferrater: [Lou Reed recita Ferrater](#) [data de consulta: juliol de 2016].

Possibles temes d'exposicions orals: 1) les connotacions d'uns cabells de noia deixats anar en la tradició literària i en les diferents cultures, 2) la simbologia relacionada amb tot allò que expressa ascensió o elevació, 3) els estudis científics sobre núvols i meteorologia en el passat i en el present, 4) les àrees no lingüístiques per les quals es va interessar el poeta Gabriel Ferrater.

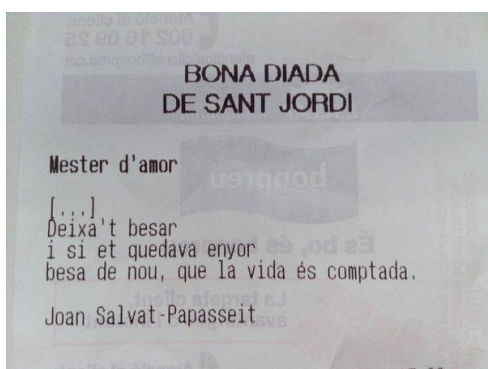
3. «Perquè has vingut»

- Descobrireu diversitat de plantes i els seus usos a [Flora catalana](#). Hi trobareu la lilera, per exemple, amb el nom científic llatí i els noms catalans (*Syringa vulgaris* L.: arbre de sant Josep, Josepet, lilera, lilà, lilà blanc) i sabreu que té una mida de 2 a 7 metres.

[data de consulta: juliol de 2016] (¿Sabíeu que l'escriptora Mercè Rodoreda era una apassionada de les flors?)

- Com funciona el cervell d'una persona enamorada? La ciència ha estudiat l'enamorament. Consulteu documents que en parlin i prepareu una exposició sobre el tema. Vegeu per exemple el documental [La química del amor](#) (programa *Redes*, de TV2, publicat el 2013) [data de consulta: juliol de 2016].

- ¿Sabíeu que els versos de Joan Salvat-Papasseit es van fer servir per felicitar el Sant Jordi 2016 en els tiquets de compra d'un supermercat? Perquè vegeu que en la vida quotidiana podem trobar-hi molta poesia, llegiu la [notícia](#) que ho explica [data de consulta: juliol de 2016].

Possibles temes d'exposicions orals: 1) plantes i flors, 2) la química de l'enamorament, 3) versos en la vida quotidiana, 4) avantguardisme en altres disciplines artístiques, etc.

4. «Epitafi a un gran bevedor»

- Recerca sobre epitafis. A partir de la consulta d'articles periodístics, us assabentareu de llibres que en parlin. Per exemple: [Explicar la societat romana a través dels epitafis](#) [data de consulta: juliol de 2016].

- Informeu-vos sobre els símptomes i el tractament de malalties com la gota. Cerqueu informació sobre com se'n patia abans i com se'n pateix ara. Podeu aprofitar per documentar-vos sobre altres malalties que abans eren greus o fins i tot mortals ([curiositats històriques](#)) [data de consulta: juliol de 2016].

- Documenteu-vos sobre la crisi dels cereals i l'extensió de les epidèmies al segle XVII: [La crisi del segle XVII: estancament demogràfic i transformacions agràries](#) [data de consulta: juliol de 2016].

Possibles temes d'exposicions orals: 1) epitafis antics i moderns, 2) el mal de gota i altres malalties, 3) la crisi dels cereals i les epidèmies al segle XVII, 4) política i societat a l'època del Barroc, 5) la sàtira, la paròdia i l'humorisme al llarg del temps, 5) l'alcoholisme, etc.

5. «Parlo d'un riu mític i remorós»

- Trobareu informació sobre fauna i flora del delta de l'Ebre a [Terres de l'Ebre](#).

Podeu consultar també el vídeo [La tenca, peix autòcton](#) [data de consulta: juliol de 2016].

- Sobre la restauració d'un llagut amb més de cent anys d'història que transportava mercaderies per l'Ebre, consulteu la notícia [El llagut 'Cardenal' torna a navegar](#) [data de consulta: juliol de 2016].

- Sobre la tradició de la baixada de rais pel Noguera, vegeu [Cultura de l'aigua](#) (programa *Cosins germans*, TV3, 2016) [data d'emissió: juliol de 2016].

- A [Espais escrits](#) se us ofereix una ruta Gerard Vergés per Tortosa, amb poemes o fragments per a cada escenari del recorregut: [Tortosa sota l'ombra de Vergés](#) [data de consulta: juliol de 2016].

Possibles temes d'exposicions orals: 1) fauna i flora del delta d'un riu, 2) l'antic transport de mercaderies pel riu Ebre, 3) l'ofici de raier, 4) la cultura de l'aigua, 5) les rutes literàries com a forma de descobrir el territori, la història i la cultura.

6. «Parlen les dones...»

- ¿Sabíeu que tant a Espanya com als Estats Units les dones no fa ni un segle que tenen dret de vot? Consulteu notícies o documents sobre el Dia Internacional de la Dona (per exemple: [orígens del dia internacional de les dones](#)) o sobre els drets de les dones al llarg de la història ([drets de les dones](#)) [data de consulta: juliol de 2016].

- Vegeu rutes d'oficis tradicionals de dones: [oficis tradicionals de dones a l'Alt Urgell](#) [data de consulta: juliol de 2016].

- En relació amb la iniciativa d'eliminar el sexisme a la publicitat, aquí teniu un concurs fet a mida: [\(re\)imagina't](#) [data de consulta: juliol de 2016].

- La professió del pare de Montserrat Abelló, enginyer naval, és la raó per la qual l'escriptora va viure a diferents indrets de la geografia catalana, espanyola i de més enllà. Arran de l'esclat de la guerra, va seguir vivint fora de Catalunya. Consulteu-ho a [Mapa literari](#).

Possibles temes d'exposicions orals: 1) els drets de la dona al llarg de la història, 2) oficis tradicionals de dones, 3) el sexisme a la publicitat, 4) igualtat entre homes i dones en la societat actual?, 5) itinerari vital de Montserrat Abelló, 6) l'exili, etc.

Activitats per compartir la lectura

Ara es tracta que converseu sobre literatura i que compartiu les vostres lectures a classe i a través de la xarxa.

Una forma de parlar de llibres fent ús de les noves tecnologies és mitjançant els booktubers. Els autors de vídeos de recomanació de lectures s'anomenen booktubers o bibliotubers. Si no en sabíeu res, consulteu el reportatge següent del programa *Generació digital* i us en fareu una idea: [booktubers](#).

1. Prepareu un booktube de recomanació d'un poema o d'un llibre de poemes. Heu de seguir els passos següents:

- a) Feu la tria del poema o llibre que recomanareu
- b) Planifiqueu el text que enregistrareu
- c) Aconsegiu un programa d'edició de vídeos
- d) Cerqueu imatges per editar el vostre enregistrament
- e) Editeu el booktube

2. Prepareu un vídeo d'un poema llegit o recitat per vosaltres. Heu de seguir pràcticament el mateix procés de l'activitat anterior:

- a) Feu la tria del poema que llegireu o recitareu
- b) Assageu diverses vegades la lectura del text abans de l'enregistrament
- c) Aconsegiu un programa d'edició de vídeos
- d) Cerqueu imatges per editar el vostre enregistrament
- e) Editeu el vídeo

Podeu recórrer a diferents models audiovisuals. Un tipus seria la lectura filmada d'un text literari, en un espai tancat o en un paratge obert, i un altre tipus seria l'edició d'un vídeo fent ús d'imatges que s'adiguin amb el text, de grafisme, d'animació, etc. Vegeu com a exemple el vídeo d'una alumna llegint a l'aire lliure el text de Joan Maragall «La ciutat del perdó»: [lectura d'una alumna de 4t d'ESO](#).

3. Feu d'antòlegs! Per grups, trieu un parell de textos de cada apartat de *Poemes de capçalera* i justifiqueu la vostra tria en un vídeo que enregistrareu i que projectareu a l'aula.

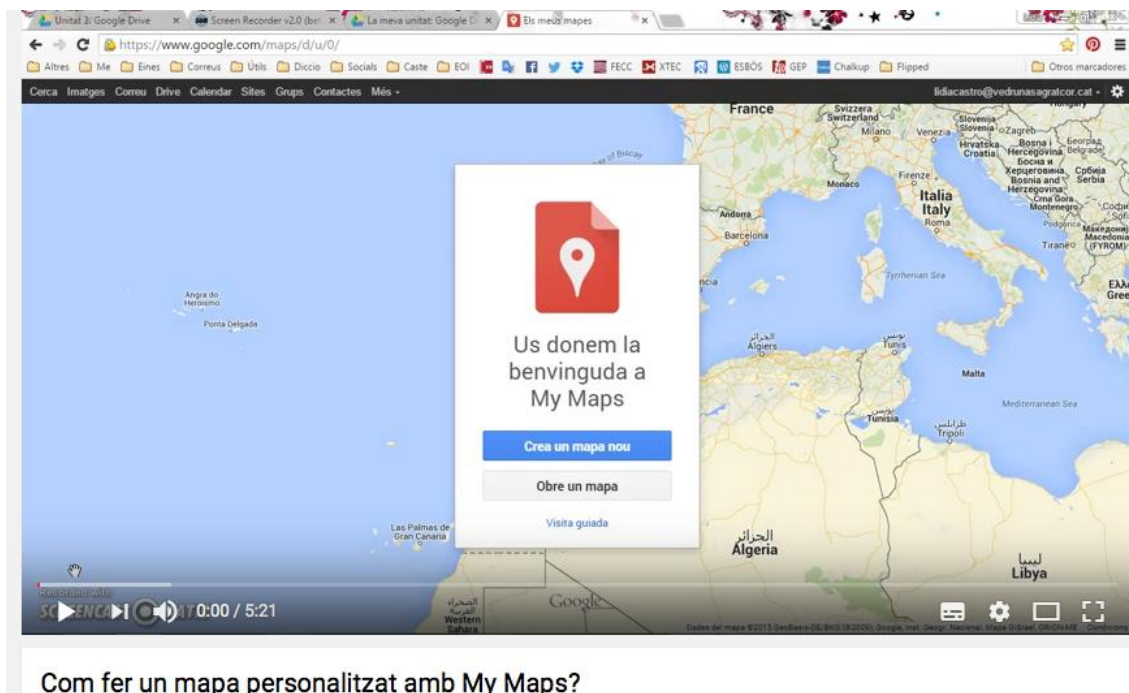
4. Organitzeu un club de lectura. Distribuiu-vos en grups que s'especialitzin en un tema concret relacionat amb els poemes de l'antologia. Per exemple: un grup pot elaborar un mapa literari dels poetes que hàgiu llegit, un altre grup especialitzar-se en els moviments artístics dels quals siguin representatius els autors triats, un tercer grup es

pot dedicar a qüestions lingüístiques seguint criteris de variació geogràfica o de registre, un quart grup es pot documentar sobre el context històric dels poemes, un cinquè grup, sobre el significat dels símbols literaris, etc.

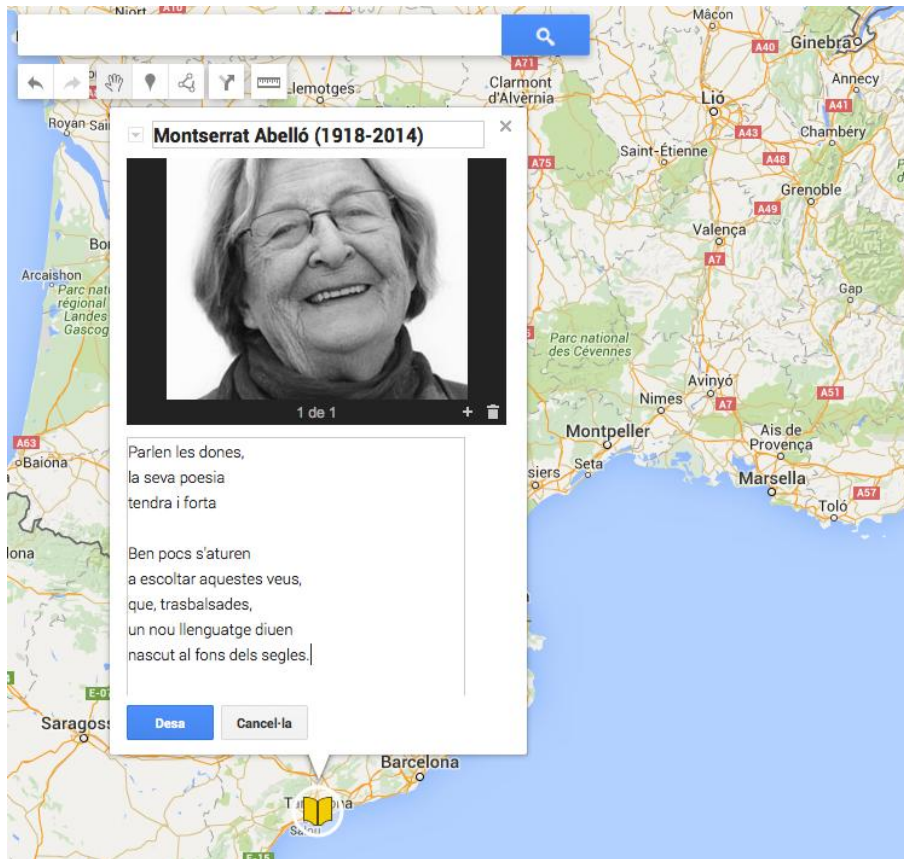
5. Activitat TIC: un mapa literari

Amb l'aplicació de Google Maps, podeu fer el mapa literari dels poetes que heu estudiat.

Aquí teniu un tutorial molt pràctic. Cliqueu sobre la imatge i s'obrirà l'enllaç:

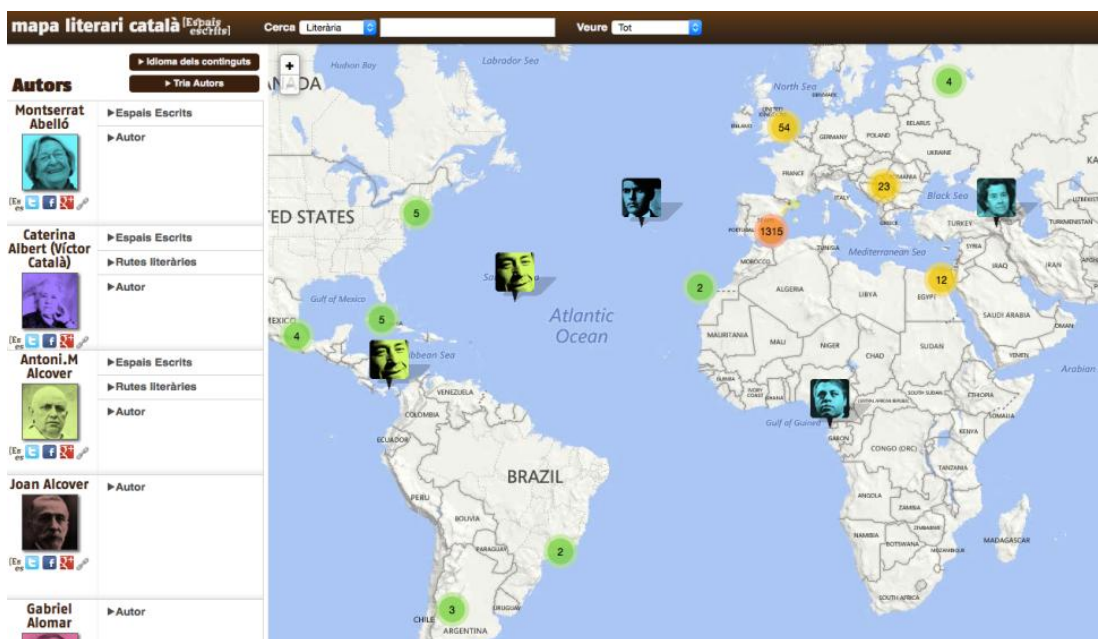

A cada punt geogràfic, cal que hi inseriu una fotografia i uns versos de l'autor o autora.

6. Activitat TIC: escriptura i territori

Aneu a la pàgina que apareix a la imatge i feu una cerca dels poetes que heu llegit.

Amb la informació que n'obtingueu, completeu el requadre següent:

MONTSERRAT ABELLÓ	
Punt geogràfic	Versos
Tarragona	<p><i>A la meva mare</i></p> <p>He vist en el fons dels teus ulls tant d'amor i el dolor punyent de veure que endebades havia estat el teu parlar, i el teu fer.</p>
Cartagena	
Xile	
...	
...	
JOAN SALVAT-PAPASSEIT	
Punt geogràfic	Versos
Centelles	
...	
GERARD VERGÉS	
Punt geogràfic	Versos

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

ABELLÓ, Montserrat. *Al cor de les paraules. Obra poètica, 1963-2002*. Barcelona: Proa, 2002.

CASASSES, Enric. *D'equivocar-se així*. Barcelona: Edicions 62 / Empúries, 1997.

CORNUDELLA, Jordi. *Les bones companyies*. Barcelona: Galàxia Gutenberg / Cercle de Lectors, 2010.

FERRATER, Gabriel. *Les dones i els dies*. Barcelona: Edicions 62 (MOLC), 1991.

FERRATER, Gabriel. *Papers, cartes, paraules*. Barcelona: Quaderns Crema, 1986.

ESCARTÍN, Montserrat. *Diccionario de símbolos literarios*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1996.

LÓPEZ-PICÓ, Josep Maria. *Obres completes*. Barcelona: Selecta, 1948.

OLIVA, Salvador. *Poesia i veritat*. Barcelona: Edicions de 1984, Barcelona, 2015.

PEREJAUME. *Els cims pensamenters*. Barcelona: Polígrafa, 2004.

ROIG, Albert. *A l'encesa*. Barcelona: Edicions 62, 2007.

ROIG, Albert. *Creació del poema*. Barcelona: Proa, 1999.

ROSSICH, Albert. *Francesc Vicent Garcia. Història i mite del Rector de Vallfogona*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

SANTAEULÀLIA, J.N. *Fusions. Comentaris de poesia catalana del segle XX*. Barcelona: La Magrana, 1997.

SALVAT-PAPASSEIT, Joan. *El poema de la rosa als llavis*. Barcelona: Ariel, 1989.

VERGÉS, Gerard. *Poesia completa 1982-2014*. Barcelona: Proa, 2015.

WEBGRAFIA

ADPC (Associació de Dones Periodistes). *8 de març. Dia internacional de les dones.*
http://www.adpc.cat/new_site/?page_id=283 [data de la consulta: juliol de 2016].

Amnistia Internacional. «Els drets de les dones al llarg dels segles».
<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/cat/historia/inf-dones.html> [data de la consulta: juliol de 2016].

Ara, «Cultura», «Explicar la societat romana a través dels epitafis»:
http://www.ara.cat/cultura/Explicar-societat-romana-traves-epitafis_0_1384661535.html [data de la consulta: juliol de 2016].

Associació d'Escriptors en Llengua Catalana: www.escriptors.cat.

Bargalló, Josep. <https://josepbargallo.wordpress.com/2014/04/24/gerard-verges-la-poesia-dun-humanista-savi-ironic/> [data de la consulta: juliol de 2016]

CCMA, TV3. «La cultura de l'aigua», *Cosins germans*.
<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/cosins-germans/cultura-de-laigua/video/5611400/>
[data de la consulta: juliol de 2016].

CCMA, TV3. «El preu real del transport marítim», *Sense ficció*.
<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/frightened-el-preu-real-del-transport-maritim/video/5609617/> [data de la consulta: juliol de 2016].

Consell Comarcal de l'Alt Urgell. «Rutes d'oficis tradicionals de dones».
<http://www.alturgell.cat/rutes-doficis-tradicionals-de-dones> [data de la consulta: juliol de 2016].

Departament d'Ensenyament: <http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/eso/curriculum/>
[data de la consulta: juliol de 2016].

Edu3.cat. *La tenca, un peix autòcton.* http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=46352
[data de la consulta: juliol de 2016].

Espais escrits. Xarxa del patrimoni literari català. www.espaisescrits.cat.

Lletra. «La literatura catalana a internet». <http://lletra.uoc.edu>.

Lou Reed recita Ferrater. <https://www.youtube.com/watch?v=Olcd0jtLhCg> [data de la consulta: juliol de 2016]

Mag Poesia, Mallorca web. «Charles Baudelaire i el Simbolisme».
<http://magpoesia.mallorcaweb.com/poesiafrancesa/ baudelaire.html> [data de la consulta: juliol de 2016].

Mapa Literari Català. <http://www.mapaliterari.cat/ca/api/guia/100/gerard-verges/tortosa-sota-lombra-de-verges> [data de la consulta: juliol de 2016].

Museu Marítim de Barcelona. «Embarcacions» [exposició virtual].
<http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/sense-ficció/frightened-el-preu-real-del-transport-maritim/video/5609617/> [data de la consulta: juliol de 2016].

Música de poetes.
<http://www.musicadepoetes.cat/lletra/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Inici> [data de la consulta: juliol de 2016].

Observatori de les dones en els mitjans de comunicació, concurs (Re)imagina't.
<http://www.observatoridelesdones.org/reimaginat/> [data de la consulta: juliol de 2016].

Poesia als barracons. «Lectura de “La ciutat del perdó” de Joan Maragall», per Ariadna Cabezas. <https://www.youtube.com/watch?v=TFiwbkt-T74> [data de la consulta: juliol de 2016].

RACO [revistes catalanes d'accés obert]. «Eduard Fontserè: iniciador de la meteorologia i la sismologia a Catalunya», dins «Treballs de la Societat Catalana de Geografia», núm. 40, vol. X.
<http://www.raco.cat/index.php/treballsscgeografia/article/viewFile/157060/208953> [data de la consulta: juliol de 2016].

RTVE. «Gabriel Ferrater: trabajos de seducción perdidos». *Imprescindibles*.
<http://www.rtve.es/television/20140321/gabriel-ferrater-trabajos-seducion-perdidos/899160.shtml> [data de la consulta: juliol de 2016].

RTVE. «Curiosidades históricas del capítulo 11 de “Carlos, Rey Emperador”»:
<http://www.rtve.es/television/20151116/se-morian-ricos-siglo-xvi/1253973.shtml> [data de la consulta: juliol de 2016].

RTVE. «La química del amor», *Redes*. <https://www.youtube.com/watch?v=li3DHCxxrv4> [data de la consulta: juliol de 2016].

Sàpiens. Ciències socials en xarxa. El blog de la Història, la Geografia i la Història de l'art. «La crisi del segle XVII: estancament demogràfic i transformacions agràries».
<http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/09/07/la-crisi-del-segle-xvii-estancament-demografic-i-transformacions-agraries/> [data de la consulta: juliol de 2016].

Terres de l'Ebre. Reserva de la Biosfera.
<http://terresdelebre.travel/cat/DescobreixNos/index.php> [data de la consulta: juliol de 2016].

VilaWeb. «La DGA regala un llaüt mequinensà als veïns de Faió».
<http://www.vilaweb.cat/noticia/3615781/20090730/noticia.html> [data de la consulta:
juliol de 2016].

VilaWeb. «Bonpreu felicita el Sant Jordi amb versos de Joan Salvat-Papasseit i Joan Timoneda als tiquets». <http://www.vilaweb.cat/noticies/bonpreu-felicita-el-sant-jordi-amb-versos-de-salvat-papasseit-i-de-joan-timoneda-als-tiquets/> [data de la consulta:
juliol de 2016].

Viu la Poesia. www.viulapoesia.com.

XTEC. http://www.xtec.cat/~meixarc3/Poesia/Webs_poesia.htm [data de la consulta:
juliol de 2016].

XTEC. «Plantes i animals del nostre entorn».
<http://www.xtec.cat/~fturmo/d108/> [data de la consulta: juliol de 2016].